

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 13 (1372) 28 САКАВІКА 2018 г.

Хрыстос уваскрос і Беларусь уваскрэсла! З Вялікаднем, шаноўныя беларусы! 100-годдзе Беларускай Народнай Рэспублікі *Свята ўсіх беларусаў*

Свята Незалежнасці ў Менску

На пляцоўцы ля Опернага тэатра ўдзень 25 сакавіка адбыўся канцэрт "Свята Незалежнасці". Па розных падліках, туды прыйшлі ад 20 да 50 тысяч чалавек.

Шасцігадзінны канцэрт каля менскай Опера стаў цэнтральным падзеям святкавання стагоддзя Беларускай Народнай Рэспублікі. Ён быў дазволены гарадскімі ўладамі. Падчас урачыстай часткі канцэрту з прамовай выступ-

пілі грамадскія дзеячы, прадстаўнікі СМІ, спонсары і партнёры кампаніі #БНР100. Сярод іх Алена Анісім, Юры Зісер, Франак Вячорка, Зміцер Дашкевіч і іншыя. Быў зачытаны зварт ад Святланы Алексіевіч.

"Свята незалежнасці" - не толькі музычны канцэрт. Падчас мерапрыемства працавалі фудкорты "Ежа БНР", забаўляльна-адукатыўная пляцоўка

"Вуліца БНР", сувенірны "Кірмаш БНР" і дзіцячая пляцоўка "Дзеткі БНР".

З галоўнай сцэны Дня Волі прагучалі песні гуртоў Nizkiz, Akute, РСП, Dzieciuki, Amaroka і "Мутнаевока". Са святам прысутнічалі Юры Стыльскі, Ігар Варашкевіч, Кася Камоцкая, Пётр Клюеў, Адэлля Вольская і Павел Аракелян.

Радыё Свабода.

Зварот Старшыні Рады БНР Івонкі Сурвілы з нагоды стагоддзя абавязчэння незалежнасці Беларусі
Дарагія мае суродзічы, дарагія сябры беларусы!

Ад імя Рады Беларускай Народнай Рэспублікі вітаю Вас са Стагоддзем!

Святкуем мы сёння не толькі Юблей таго славнага 25-га Сакавіка 1918 года, калі народ наш аўяўі свету, што "скідае апошніе ярмо дзяржаўнай залежнасці", але і стагоддзе змагання, часта ў вельмі цяжкіх умовах, каб ажыццяўіць ідэалы 25 Сакавіка.

Сёння, сто год пасля абавешчання незалежнасці Беларускай Народнай Рэспублікі, Беларусь живе і жывуць ідэалы 25 Сакавіка. Шлях наш быў цярністым, але мы выжылі, і не дазволілі згаснуць нашай паходні надзеі.

Дарагія Сябры! Без гэтай паходні надзеі, не аднавілі б мы незалежнасці Рэспублікі Беларусь у 1991-м годзе, бо не было б ужо каму яе аднаўляць. Не было б БНР, не было б БССР, не было б і незалежнай дзяржавы Беларусь.

Але ідэалаў БНР мы яшчэ не здзейснілі. Беларускі дом яшчэ ўсё не зусім беларускі, і незалежнасць яго яшчэ ўсё пад пагрозай.

Ці знайдзе наш народ сілы адбудаваць яго зсярэдзіны? Ці хопіць у нас вытрываласці, каб адбудоўваць яго, пакуль не адродзім назаўсёды "жыццё рэспублікі сваей"? Ці перажытае прамыванне мазгоў чужой пропагандай дазволіць нашым людзям прызнаць, што былі яны анямелымі ахвярамі чужога захопніка?

І ці зразумее народ, што будучыня ў яго руках і што ад яго залежыць, ці Беларусь станеца заможнай краінай Еўропы, ці застанеца эксплуатаванай калоніяй замежных недобразычліўцаў.

Дарагія Суродзічы! Ідэалы БНР жывуць і будуць жыць. Але ад кожнага з нас залежыць, калі мы іх здзейснім.

Дык давайце скарыстаец з гэтага вялікага Юблію, каб даказаць сабе і свету, што мы іх годныя.

Жыве Беларусь!

Зварот Нобелеўскага лаўрэата Святланы Алексіевіч да ўдзельнікаў Свята Незалежнасці

Я шкадую, што мянэ ў гэты дзень няма сядрод вас, і я не чую вашы галасы, не бачу вашых твараў. І ў той жа час я з вами, у думках я з вами. Сёння ў нас свята - мы святкуем тое, што мы ёсць. Усведамляем тое, што мы ёсць беларусы. Беларусы не раз маглі знікнуць у бездані імперыі. Два стагоддзі вынішчалася ўсё беларускае. Каралеўская Польшча і Маскоўскае княства бязлітасна перамолвалі беларускую культуру. Відны польскі палітычны дзеяць Раман Дмоўскі яшчэ ў пачатку XX стагоддзя адгукайся пра беларусаў, літоўцаў і ўкраінцаў як пра "палякаў ніжэйшага гатунку", а Сталін рабіў з беларусаў рускіх. Крывавыя рэпрэсіі на беларускай зямлі адбываліся пастаянна, пачынаючы з каstryчніцкага перавароту і да смерці Сталіна ў 1953-м годзе. Мой бацька да

вайны вучыўся ў Менску ў Камуністычным інстытуце журналістыкі, і ён распавядаў, як адзін за адным знікалі найлепшыя выкладчыкі і студэнты. Бацьку выратавала вайна, ён пайшоў на фронт. Знішчалася ў першую чаргу інтэлігенцыя. Сталін разумеў, што без нацыянальнай культуры і мовы няма народа. Як жа мы выстаялі, выратаваліся? Вось гэтыя, "тутэйшыя", "людзі на балоце", так, выстаялі! Я яшчэ запспела па вёсачках старых жанчын, якія гаварылі на чистай беларускай мове. Слухаючы іх, разумела, што гэта яны хаваюць, сцерагуць нашу краіну ліцвінаў. Ніколі не памірала народная душа.

У інтэрнэце ніякія знайсці фатографіі дэлегату Першага ўсебеларускага з'езда ў 1918 годзе - гэта твары вольных людзей. Яны вераць, што яны мараць - гэта відаць. Толькі яны маглі зрабіць тое, што зрабілі: сядрод вайны, разруші і рознагалосі ў абавязці БНР. А нашыя апаненты любяць казаць, што ў гэтай дзяржаве не было межаў, не было арміі, не было нічога. Але праз 100 гадоў мы ведаем, што Беларуская Народная Рэспубліка была. І мы адтуль!

Тыя, хто вырас у СССР, нічога не ведалі пра Беларускую Народную Рэспубліку, а калі ведалі, то гаварылі пра гэта шэптом. Мы выраслі з мінулага. Нас прымушалі любіць чужое мінулае. Ужо вырасла маладое пакаленне, якое ведае і любіць сваё мінулае, гатавае за яго змагацца.

Святлана Алексіевіч не рашылася выступіць на халодным паветры: у яе праблемы з горлам. Зварот пісьменніцы зачытала Зінаіда Бандарэнка.

ISSN 2073-7033

9 772 073 703 003 >

Кароткая справаздача па паездцы ў Лондані старшыні ТБМ Алены Анісім

Паважаныя сябры ТБМ, нашы прыхильнікі і палечнікі!

Напярэдадні Дня Волі я па запрашэнні Згуртавання беларусаў Вялікабрытаніі знаходзілася ў Лондане з 18 па 23 сакавіка. Мэтай паездкі быў удзел у святкаванні 100-годдзя БНР, якое ладзілі беларусы.

Мікола Пачкаеў, старшыня Згуртавання беларусаў Вялікабрытаніі і сябра Рады БНР, склаў даволі аўтаматичную праграму.

Першае, што мы зрабілі пасля майго прылёту ў англійскую сталіцу, паехалі на магілкі, дзе паахаваныя многія беларусы, у тым ліку - святы, пакланіліся магіле айца Аляксандра Надсаны, які шмат гадоў апекаваўся беларусамі ў замежжы, іх духоўным жыццем, дапамагаў дзесяцям з Чарнобыльскай зоны. Пабыла я таксама ў Доме, дзе жыў айцец А. Надсан і дзе да нядаўнага часу адбываліся службы, пакуль не была пабудавана новая адмысловая царква. Гэты драўляны будынак, як многія ўжо ведаюць, атрымаў прэмію як адзін з адметных у англійской сталіцы.

У гэты ж вечар я пазнаёмілася і з скарбамі, якія захоўваюцца ў Скарнынскай бібліятэцы, што знаходзіцца непадалёк ад царквы. На ўспамін пра наведванне я пакінула запіс у кнізе, а таскама буклет ТБМ і некалькімі сувенірэй, у прыватнасці ручнік з Нясвіжскай зямлі, радзімы айца Аляксандра Надсаны.

Падчас паездкі ў Лон-

дан я мела сустрэчу з паслом Беларусі ў Англіі сп. С.Ф. Алейнікам, мы размаўлялі пра ўзаемадзеянне і супрацу з Згуртаваннем беларусаў Вялікабрытаніі.

Самым запамінальным уражаннем для мяне, вядома, застанецца знаміства з Івонкай Сурвілай, старшынёй Рады БНР. Напэўна, ёсьць такая адметная рыса беларускай ментальнасці, як шчырасць і адкрытасць, што прайяўляеца акурат у такія моманты першай сустрэчы. Як толькі мы пабачыліся і пачалі размаўляць, узімка адчуванне духоўнай роднінскай і блізкасці. Я передала сп. Івонкы Сурвіле афіцыйнае запрашэнне нашай Рады ТБМ прыезду ў Беларусь у 2018 г. Наколькі гэта можа быць рэалізавана - пытанне часу і адпаведных намаганняў.

21 сакавіка адбыўся прыём у англійскім парламенце, прысвечаны 100-годдзю БНР, арганізаваны Міколам Пачкаевым пры падтрымцы дэпутата Джона Уатэндэла. Перад прысутнымі выступілі

Джон Уатэндэйл, які дэпутат Палаты прадстаўнікоў (хочы афіцыйна знаходзілася ў адпачынку), Івонка Сурвіла і Станіслаў Шушкевіч. Присутнічай на прыёме прадстаўнік беларускага пасольства П. Касуха.

На прыёме было шмат беларусаў, некаторыя з дзесяткі і гэта вельмі прыемна.

На наступны дзень увetchары Івонка Сурвіла, Станіслав Шушкевіч і я наведалі Беларускі дом у Лондане, дзе сустрэліся з беларусамі Вялікабрытаніі ў нефармальных умовах і адказаў на іх пытанні.

23 сакавіка я вярнулася ў Менск, дзе ўжо увечары атрымала новыя каляндарыкі ТБМ, выдадзены да 100-годдзя БНР Ігарам Марачкіным, якія былі прэзентаваны ўдзельнікамі святочных мерапрыемстваў у нашай сталіцы 24 і 25 сакавіка.

Аднона фінансавага пытання паведамляло, што выдаткі пра праезд і практыканье ў Лондане ўзяло на сябе Згуртаванне беларусаў Вялікабрытаніі, візу я аплацила за ўласны кошт. Паездка адбывалася падчас майго афіцыйнага адпачынку, таму ніякіх затрат ТБМ не было.

На здымках: 1. 22 сакавіка ў Беларускім дому ў Лондане на сустрэчы з беларусамі Брытаніі разам з Івонкай Сурвілай і Станіславам Шушкевічам; 2. Падчас выступу ў англійскім парламенце.

Тэкст прамовы Алены Анісім у англійскім парламенце

Ледзі і джэнтльмены!

Дзякую за магчымасць выступіць з гэтай высокай трибуны.

Дзякую ўсім, хто спрычиніўся да арганізацыі сённяшняй імпрэзы.

100 гадоў таму наша палітычная эліта ў няпростых палітычных абставінах, калі лёс нашага народа вырашаўся без удзелу яго прадстаўніку, узяла на сябе адказнасць і абавязкова пра стварэнне суворэннай дзяржавы пад назім Беларускай Народнай Рэспублікі. Так 100 гадоў таму беларускі народ пачаў свой шлях да аднаўлення дзяржаўнасці. Шмат што было здзейснена, але, на жаль, не ўсё, каб БНР была прызнаная тагачаснымі ўпльывомі палітычнымі сіламі свету. Тым не менш, было зроблена галоўнае: наш народ на ўесь свет заявіў пра сваё жаданне і права

быць самастойным палітычным суб'ектам. Дзякуючы гэтым гістарычным факту ў больш спрыяльных палітычных умовах у 1991 г. паўстала незалежная краіна Рэспубліка Беларусь, прызнаная ўсімі краінамі свету. Адной з першых, хто прызнаў нашу незалежнасць, была Вялікабрытанія.

Працэс аднаўлення беларускай дзяржаўнасці заўсёды быў няпростым. І сённяшнія палітычныя практысы ў свеце час ад часу набываюць небяспечныя тэндэнцыі, якія прымушаюць хвалявацца за лёс нашай краіны, за стабільнасць і перспектывы ўстойлівага развіцця. Тому мы бачымім перад сабой цэлы шэраг задач. Адна з іх - умацаванне незалежнасці нашай краіны праз развіццё нацыянальнай культуры і пашырэнне выкарыстання беларускай мовы ў сферы адукцыі, інфармацыйнай прасторы, у

У Віцебску адбылася XI справаздачна-выбарная канферэнцыя абласной арганізацыі ТБМ

18 сакавіка 2018 года ў абласной бібліятэцы горада Віцебска прыйшла 11 справаздачна-выбарчая канферэнцыя Віцебскай абласной арганізацыі ГА "Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны".

І зноў абласная бібліятэка сабрала аматараў беларускага слова. Але на гэты раз справа больш сур'ёзная. Дэлегаты і гості арганізацыі сустрэліся дзеля таго, каб падвесці вынікі і зрабіць справаздачу аб праведзенай працы. Прыемна было бачыць, што на мера-прыемства прыйшли прадстаўнікі ўлады. Так, напрыклад, дэпутат абласнога Савета народных дэпутатаў, дэкан філалагічнага факультэта ВДУ імя П.М. Машэрава, прафесар Сяргей Нікалаенка падтрымаў ідэю стварэння ў Віцебску беларускамоўных і класаў, а по-тым і школы. Ён нагадаў, што філалагічны факультэт цяпер сапраўды з'яўляеца цэнтрам беларускасці. Свае слова падмацаваў прыкладамі праведзенай працы. Шэраг мера-прыемстваў праходзіў і праходзіць у сценах не толькі факультэта, але і ўніверсітэта.

Далей слова ўзяў галоўны спецыяліст упраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Віцебскага рэспубліканскага спадарыні Валянцін Крук за плённую і складаную працу ў Полацкай гарадской арганізацыі таварыства.

Справаздачай рэвізійнай камісіі выступіла Людміла Сяменас. Асабіста ад сябя яна дадала, што жадае, каб у школах былі беларускамоўныя класы, каб выкладанне гісторыі і географіі Беларусі праходзіла выключна па-беларуску.

Да мікрофона падыходзілі ўсе ахвотныя выступіць у спрэчках. Ветэран тэбээмасцкага факультэта Валянцін Арлоў падзяліўся сваімі думкамі на-конт развіцця беларускай мовы:

- Такое ўражанне, што стаіць пытанне аб знішчэнні нацыі. Я нават не ведаю, што скажаць. Дастаткова выйсці на вуліцу, каб убачыць "ройнасць" дзяржаўных моў. Хочацца, каб у гарадах, мястэчках і вёсках ствараліся нашыя суполкі. Трэба ствараць суполкі, якія будуть пропагандаваць беларускія святы і звычайі. І абавязковая праца з моладдзю, каб пазбегнуць вялікай небяспекі.

Гэта дужа прыемна і сведчыць аб тым, што ў роднага слова з'явіліся ўсе шанцы, каб стаць больш папулярнай у нашай краіне. Спадар Глушын расказаў пра мерапрыемства, што адбываюцца ў горадзе, і пра ўдзел моладзі ў іх.

Канферэнцыю ўпрыгожылі музычныя нумары. Па добрый традыцыі абласная рада запрасіла таленавітых спевакоў, якія выканалі беларускія песні. Аляксандра Лях, студэнтка гістарычнага факультэта ВДУ імя П.М. Машэрава, першая за-співала і тым самым перадала ўрачысты настрой гледачам. Працягнуў выступленне настаўнік музыкі 28-й школы г. Віцебска Януш Луферай. Ён выканаў ўсім выдомую кампа-зіцию "Купалінка". Многія гледачы співали разам з ім. На нашу сустрэчу завітала і выпускніца мастацка-графічнага факультэта ВДУ імя П.М. Машэрава Ганна Пяцько. Дзяўчына праспівала пад гітару самую

вядомую сярод моладзі песню "Простила рэчы". Гэта кампазіцыя яшчэ больш узняла настрой прысутным.

Пасля ўрачыстай ча-

сткі старшыня абласной рады ТБМ Юрась Бабіч расказаў пра парадак дня і выступіў са справаздачным дакладам.

Падчас выступлення было адзначана, што праца за адпаведны перыяд зроблена вялікая. У апошнія часы да арганізацыі часцей далучаеца моладзь, што не можа не радаваць. Ён расказаў пра мерапрыемства і сустрэчы, якія адбываюцца за апошнія два гады. Абласная арганізацыя, на жаль, мае і шэраг праблем, якія плануюць вырашыць за як найхутчэй.

Вялікую ўдзячнасць выказаў старшыня абласной рады спадарыні Валянцін Крук за плённую і складаную працу ў Палацкай гарадской арганізацыі таварыства.

Справаздачай рэвізійнай камісіі выступіла Людміла Сяменас. Асабіста ад сябя яна дадала, што жадае, каб у школах былі беларускамоўныя класы, каб выкладанне гісторыі і географіі Беларусі праходзіла выключна па-беларуску.

Да мікрофона падыходзілі ўсе ахвотныя выступіць у спрэчках. Ветэран тэбээмасцкага факультэта Валянцін Арлоў падзяліўся сваімі думкамі на-конт развіцця беларускай мовы:

- Такое ўражанне, што стаіць пытанне аб знішчэнні нацыі. Я нават не ведаю, што скажаць. Дастаткова выйсці на вуліцу, каб убачыць "ройнасць" дзяржаўных моў. Хочацца, каб у гарадах, мястэчках і вёсках ствараліся нашыя суполкі. Трэба ствараць суполкі, якія будуть пропагандаваць беларускія святы і звычайі. І абавязковая праца з моладдзю, каб пазбегнуць вялікай небяспекі.

Людміла Нікіціна таксама звярнула ўвагу, што ў першую чаргу трэба працаць з моладдзю.

- Праз свой музей я раблю гэту справу. Мае дзеци чуюць ад мяне роднае слова і нясусць яго дадому. Гэта дужа добра. Тому што ўсе мае дзеци размаўляюць толькі па-беларуску. Кожны з нас сваімі шляхамі паднесці слова да дзяцей і моладзі. У іх наша будучыня.

Георгій Станкевіч выказаў меркаванне, што "калі да чалавека мова прыйшла не з дзяцінства, то цяжка пераву-

шыць яго пасля. Чаму ўлада не

хоча дапамагаць нам? Чаму

мала беларускамоўных школ?

Мы ж беларусы! Беларуская

мова павінна ісці ад дзяржавы,

тады і народлівеца становішча роднага слова".

Шэраг прысутных дэ-

легатай - Зміцер Лупач, Ма-

рыя Баравік, Юрыя Нагорны,

Валянціна Болбат і ганаровы

старшыня абласной рады Іосіф

Навумчык выказаў думкі,

што для развіцця беларускай

мовы трэба супрацоўнічаць з

дзяржавнымі органамі, СМІ,

сістэмай адукцыі. Беларуская

мова - гэта не палітыка! Улада

павінна сёння прайяўляць ціка-

СПРАВАЗДАЧА

Віцебскай абласной рады ГА "Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны" за перыяд з красавіка 2016 - па сакавік 2018 гг.

У справаздачы перыяд рада Віцебскай абласной арганізацыі ТБМ праводзіла працу згодна з прынятым на папярэдній справаздачна-выбарчай канферэнцыі планам, а таксама з улікам сітуацыі, якая склалася ў грамадстве.

21 красавіка 2016 года ў Віцебскім дзяржаўным універсітэце імя П.М. Машэрава праішоў арганізацыйны абласной рады ТБМ і філалагічным факультэтам конкурс чытальнікаў беларускамоўнай паэзіі "Слова роднае, непаўторнае...". Асноўная мэта названай акцыі - папулярызацыя роднага беларускага слова, засікаўленне вучняў, студэнтаў беларускай паэтычнай спадчынай, развіццё моўна-эстэтычнага густу. Імпрэза адбылася ў межах ужо традыцыйнага філфакаўскага "Тыдня познання і творчасці". Удзел у названым творчым мерапрыемствіе прынялі каля пяцідзесяці вучняў віцебскіх школ і гімназій, а таксама студэнты. Конкурс праводзіўся ў дзвюх наминацыях: індывідуальна выкананне твораў і презентацыя літаратурно-музычных кампазіцый. Журы, у склад якога ўваходзілі сябры рады ТБМ і выкладчыкі ВДУ імя Машэрава, падвяло вынікі, а пазней пераможцам былі ўручаны Дыпломы і памятныя падарункі.

У чэрвені 2016 і 2017 гг. былі праведзены разам з "Рухам "За свабоду" традыцыйныя Літаратурныя чытанні на радзіме Васіля Быкава - у вёсцы Бычкі Ушацкага раёна, прысвечаныя ўшанаванню вялікага беларускага пісьменніка. Рада арганізавала выезд актывістаў таварыства, віцебскіх пісьменнікаў, настаўнікаў, выкладчыкаў ВНУ, якія прымалі не-пасрэдны ўдзел у свяце. Быкаўская свята ў Бычках даўно ўжо стала візітнай карткай нашай арганізацыі. Многія прыхільнікі творчасці нашага славутага земляка ды і проста аматары беларускага слова задоўга да даты правядзення імпрэзы цікавяцца мера-прыемствам, уносяць свае пранавоны і пажаданні.

6 верасня 2016 абласной радай і Віцебскай абласной бібліятэкой была праведзена імпрэза, прысвечаная 80-годдю Генадзю Бураўкіна. У межах гэтай імпрэзы адбылася прэзентацыя кнігі ўспамінаў пра паэта "Перадусім Беларусь". Сярод удзельнікаў свята былі жонка Генадзю Бураўкіна спадарыня Юлія, літаратары Барыс Пятровіч, Сяргей Шапран, Міхась Скобла, Усевалад Сцебурака.

22 лютага 2017 года да Дня роднай мовы праведзена Х Агульна-нацыянальная дыктуюка, арганізаваная абласной радай разам з абласной бібліятэкай. Упершыню ў Віцебску Агульна-нацыянальная дыктуюка пісала ў абласной бібліятэцы. Таксама ўпершыню ў дзяржаўным выданні - гарадской газете "Віцбічы" - было апублікована інтэрв'ю со старшынём абласной рады ТБМ.

28 лютага 2017 года кіраўніцтва абласной рады (Юрась Бабіч, Іосіф Навумчык) сустрэлася з начальнікам аддзела адукцыі аблвыканкама спадаром Дзмітрыем Хамой. Абмеркавалі пытанні беларускамоўнай адукцыі ў вобласці, неабходнасць стварэння (аднаўлення) беларускамоўных гімназій у Віцебску, Орши, Полацку, Наваполацку, Глыбоку. Сустрэча прайшла ў канструктыўнай атмасфэры. З боку кіраўніка абласнога аддзела адукцыі выказана разуменне нашай занепакоенасцю. Была дасягнута дамоўленасць, што праца ў гэтым кірунку будзе працягвацца.

У лютым-сакавіку 2017 года ўзніклі проблемы са статутнай дзеянісцю Полацкай раённай арганізацыі ТБМ. Мясцовыя ўлады сталі ўсяляк

перашкоджаць нашым актывістам, запалохваць людзей, якія бяруць удзел у тэбэмаўскіх акцыях. Кіраўніцтва рады звярнулася з мэтай вырашэння ўзімкльых праблем да дзяржаўных чыноўнікаў абласнога ўзору. У прыватнасці, сп. Навумчык меў адмысловую сустречу са сп. Аленай Аленскай - тагачасным намеснікам начальніка ідэалагічнага аддзела аблвыканкама. Мы прасілі таксама акынчыць дапамогу ў вырашэнні праблемы дэпутата Палаты прадстаўнікоў і тагачаснага намесніка старшыні ТБМ сп. Алену Анісім. Дзякуючы прынятым мерам, на нейкі перыяд сітуацыя з дзеянісцю наших актывістаў у Полацку палепшилася, але ў апошні час сябры ТБМ зноў перажываюць цяжкасці ў правядзенні сваёй асветніцкай працы.

14 сакавіка 2017 года кіраўніцтва абласной арганізацыі (Юрась Бабіч, Іосіф Навумчык) сустрэлася з намеснікам старшыні Віцебскага аблвыканкама сп. Пенінім. У ходзе сустречы былі абмеркаваны праблемы Полацкай арганізацыі Таварыства, пытанні адсутніці беларускамоўнай рэкламы ў Віцебску, ігнараванне дзеянісці Саюза беларускіх пісьменнікаў, справа з Літаратурным музеем у Віцебску, пытанне перайменавання паміж пісьменнікаў-землякоў: Быкава, Барадуліна, Бураўкіна.

Сябры ТБМ і кіраўніцтва абласной рады прымалі непасрэдны ўдзел ва ўсіх акцыях і мерапрыемствах, накіраваных на папулярызацыю беларускай мовы, якія праводзіліся на філалагічным факультэце ВДУ імя Машэрава. Паступова, дзякуючы супрацы кіраўніцтва абласной рады і філалагічнага факультета і асабістай пазіцыі дэкана прафесара Сяргея Нікалаенкі, універсітэт становіцца цэнтрам беларушчыны.

Па ініцыятыве кіраўніцтва абласной рады ў газете "Віцебскія весці" два гады назад была заснавана моўная рубрика, якая працягвае выходитць з пэўнай перыядычнасцю і зараз. А ў газете "Каталіцкі веснік" публікуюцца матэрыялы па культуры маўлення.

На працягу апошніх двух гадоў праведзены вялікая праца актывістамі таварыства ў розных рэгіёнах вобласці. Эфектыўна дзеянічаюць суполкі арганізацыі ў Германіі, Падсвілі, вёсцы Заронава Віцебскага раёна, у Орши, Гарадку, Верхнядзвінску, у Бешанковіцкім раёне. Апошнім часам цікавыя імпрэзы праводзіцца актывісты Таварыства ў мястэчку Лужкі Шаркаўшчынскага цяжкасці, вялікая праца праводзіцца нашымі актывістамі ў Полацку.

У сакавіку гэтага года па ініцыятыве сябра рады Георгія Станкевіча быў падрыхтаваны адмысловы зварт у раённыя аддзелы адукцыі вобласці адносна стану беларускамоўнай адукцыі. Мы ставілі з мэту высыветліць пазіцыю чыноўнікаў па праблеме адкрыція беларускамоўных школ у блізкай перспектыве ў сувязі з закрыццём шэрагу вясковых беларускамоўных школ фактычна ў кожным сельскім раёне.

Разам з пэўнім дзеяніннямі ў дзеянісці абласной рады ёсьць таксама і тыя пытанні, якія пакуль не ўдалося вырашыць. Так, па-ранейшаму ў Віцебску ды і ў іншых буйных гарадах вобласці адсутнічаюць школы з беларускай мовай навучання. На наш погляд, наспела неабходнасць стварэння пры аблвыканкаме Грамадскай рады, дзе б аблікар'юваліся актуальныя пытанні адукцыі і культуры. Нягледзячы на шматлікія спробы, пакуль не адноўленая дзеянісць рэгіянальных структур ТБМ у Мёрскім і Браслаўскім раёнах, дзе некалі актыўісты Таварыства працавалі актыўна. Думаецца, што на вырашэнне названых праблем павінна быць накіравана праца новага складу рады.

13 лютага 2018 года ў межах сустречы кандыдатаў у дэпутаты мясцовага саветаў адбылася своеасаблівая прэзентацыя Віцебскай абласной арганізацыі ТБМ у сяродній школе №25. Старшыня рады выступіў перад бацькамі вучняў, пазнаёміў з задачамі арганізацыі і планаванымі імпрэзамі па лініі ТБМ.

21 лютага 2018 года сябры Таварыства і кіраўніцтва абласной рады прынялі непасрэдны ўдзел у святыні Міжнароднага дня роднай мовы. На філалагічным факультэце ВДУ адбылася прэзентацыя Віцебскай абласной рады ТБМ. Падчас сустречы са студэнтамі старшыня рады Юрась Бабіч распавёў пра мэту і задачы арганізацыі, гісторыю стварэння, асноўныя кірункі дзеянісці і дасягненні Віцебскай абласной арганізацыі. Присутны на сустречы сябры таварыства Вольга Сянькова - выкладчыца ВДУ - і Алеся Замкоўскі - загадчык літаратурна-драматычнай часткі Коласаўскага тэатра - расказаў пра працу з моладзю, падзяліўся сваім досведам папулярызацыі мовы.

У гэты ж дзень у абласной бібліятэцы каля пяцідзесяці чалавек пісалі дыктоўку, прымеркаваную да Дня роднай мовы. Другі год запар гэтай акцыі арганізоўваецца сумесна абласной рады ТБМ і абласной бібліятэкай. Паказальна, што менавіта падчас такіх мерапрыемстваў да дзеянісці таварыства далаuchaюща ў той ці іншай ступені новыя людзі, пераважна моладзь.

За справаздачны перыяд выразна акрэслілася тэндэнцыя да пашырэння ўжывання беларускай мовы ў ВДУ імя Машэрава. Паступова, дзякуючы супрацы кіраўніцтва абласной рады і філалагічнага факультета і асабістай пазіцыі дэкана прафесара Сяргея Нікалаенкі, універсітэт становіцца цэнтрам беларушчыны.

Па ініцыятыве кіраўніцтва абласной рады ў газете "Віцебскія весці" два гады назад была заснавана моўная рубрика, якая працягвае выходитць з пэўнай перыядычнасцю і зараз. А ў газете "Каталіцкі веснік" публікуюцца матэрыялы па культуры маўлення.

На працягу апошніх двух гадоў праведзены вялікая праца актывістамі таварыства ў розных рэгіёнах вобласці. Эфектыўна дзеянічаюць суполкі арганізацыі ў Германіі, Падсвілі, вёсцы Заронава Віцебскага раёна, у Орши, Гарадку, Верхнядзвінску, у Бешанковіцкім раёне. Апошнім часам цікавыя імпрэзы праводзіцца актывісты Таварыства ў мястэчку Лужкі Шаркаўшчынскага цяжкасці, вялікая праца праводзіцца нашымі актывістамі ў Полацку.

На працягу апошніх двух гадоў праведзены вялікая праца актывістамі таварыства ў розных рэгіёнах вобласці. Эфектыўна дзеянічаюць суполкі арганізацыі ў Германіі, Падсвілі, вёсцы Заронава Віцебскага раёна, у Орши, Гарадку, Верхнядзвінску, у Бешанковіцкім раёне. Апошнім часам цікавыя імпрэзы праводзіцца актывісты Таварыства ў мястэчку Лужкі Шаркаўшчынскага цяжкасці, вялікая праца праводзіцца нашымі актывістамі ў Полацку.

Разам з пэўнім дзеяніннямі ў дзеянісці абласной рады ёсьць таксама і тыя пытанні, якія пакуль не ўдалося вырашыць. Так, па-ранейшаму ў Віцебску ды і ў іншых буйных гарадах вобласці адсутнічаюць школы з беларускай мовай навучання. На наш погляд, наспела неабходнасць стварэння пры аблвыканкаме Грамадскай рады, дзе б аблікар'юваліся актуальныя пытанні адукцыі і культуры. Нягледзячы на шматлікія спробы, пакуль не адноўленая дзеянісць рэгіянальных структур ТБМ у Мёрскім і Браслаўскім раёнах, дзе некалі актыўісты Таварыства працавалі актыўна. Думаецца, што на вырашэнне названых праблем павінна быць накіравана праца новага складу рады.

Старшыня Віцебскай абласной арганізацыі ТБМ Юрась Бабіч.

Павел Сяціко
Прозвішчы Беларусі
Новая серыя

(Працяг. *Пачатак у папяр. нум.*)

1400. **Шніп** (Віктар) - семантычны вытвор ад апелятыва *шніп* 'дзюбападобны клін наперадзе таліі жаночай сукенкі'.

1401. **Шніпіко** (Віктар) - вытвор з фармантам -ко ад антрапоніма *Шніп* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Шніп-ко*. Гл. *Шніп*.

1402. **Шоцік** (Дар'я) - вытвор з суфіксам -ік ад антрапоніма *Шот* / *Шоц* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Шоц-ік*.

1403. **Шпачук** (Андрэй) - вытвор з суфіксам -ук ад антрапоніма *Шпак* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Шпак-ук*-*шпачук*. ФП: *шпак* ('невялікія пералётныя птушкі атрада вераб'іных з цёмным апярэннем') - *Шпак* (мянушка, потым прозвішча) - *Шпачук*.

1404. **Шукаловіч** (Аксана) - вытвор з суфіксам бацькаймення-овіч ад антрапоніма *Шукала* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Шукалавіч* - *Шукаловіч*. ФП: *шукала* ('той, хто шукае') - *Шукала* (мянушка, потым прозвішча) - *Шукаловіч*.

1405. **Шулейка** (Юрый) - семантычны вытвор ад апелятыва *шулейка* - (утварэнне з пам.-лакс. з суфіксам -е́йка ад *шула*' бервяно або тоўсты брус з высечанымі пазамі, замацаваны ў чым-н. вертыкальна', 'слуп ці брус з высечанымі пазамі, замацаваны ў чым-н. вертыкальна', 'слуп ці брус, на які падвесіваюцца вароты') - *Шулейка* (мянушка, потым прозвішча).

1406. **Шульжэнка** (Зінаіда) - вытвор з фармантам -энка ад антрапоніма *Шульга* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Шульг-энка* - *Шульж(э/ж)-энка*. ФП: *шульга* (рэг. рус. 'левая рука', 'ліўша' (Даль), укр. 'ліўша' (Грынч)) - *Шульга* (мянушка, потым прозвішча) - *Шульжэнка*.

1407. **Шулюк** (Дзмітрый) - вытвор з суфіксам -ка ад антрапоніма *Шула* і значэннем 'наш

Архітэктар, аўтар эскізу бел-чырвона-белага сцяга

Усё новыя звесткі пра дзеячу БНР становіца агульным здаўткам. Аповедам пра Клаўдзія Дуж-Душэўскую, беларускага палітычнага дзеяча, дыпламата, рэдактара і педагога падзяліўся на Міжнароднай канферэнцыі ў інстытуце гісторыі НАН даследчык Станіслаў Рудовіч. Яшчэ ў 1992 годзе гісторык абнародваў у газете "Звязда" факт стварэння яго героям эскізу нацыянальнага сцяга.

Гэты высакародны чалавек нарадзіўся 27 сакавіка 1891 года ў Глыбокім ў католіцкай сям'і. З дзяцінства ён дапамагаў бацьку з дзядзькам, а з пачаткам атрымання адукцыі займаўся чарчэннем, і настав складаў каштарысы дамоў, касцёла, будаўніцтва шашы і масткоў. У старэйшых класах сам кіраваў невялікім будаўнічымі працамі, пад пільным вонкам бацькі складаў праекты.

У 1912 годзе пасля заканчэння вучылішча ў Вільні Клаўдзія Дуж-Душэўскую паступіў у горны інстытут у Пецярбурзе і спасцігай прамудрасць горнага інжынера. Вольны час, жывучы ў паўночнай сталіцы, Душэўский аддаваў нацыянальна-культурнаму руху. Разам з землякамі ён ўдзельнічаў у працы літаратурнага гуртка, у выданні часопіса "Раніца", газет "Дзяніца" і "Светач". Ён пазнаёміўся з Янкам Купалам і выконваў ролю Сцяпана Крыніцкага ў "Паўлінцы". Падчас вучобы Клаўдзія шмат пасядзіў па Pacii, быў на практицы ў Сібіры, у Жыгулях на Волзе веў будаўнічыя работы пра будаўніцтве фабрыкі. У гады гады Першай светавай вайны ён шчодра дзяліўся сіламі і часам у беларускім дабрачынным Таварыстве дапамогі пацярпелым ад вайны.

Пазней ён напісаў у сваёй аўтабіографіі на літоўскай мове: "Цікава адзначыць, што беларусы лічылі сваім дзяржаўным сцягам той жа, што і літоўцы, белы вершнік на чырвоным полі, але нацыянальнага сцяга не было. Мне давялося зрабіць некалькі праектаў нацыянальнага сцяга. Адзін з іх быў прыняты. З таго часу, ён і лічыцца беларускім нацыянальным сцягам".

Гэта адбылося вясной 1917 года. Па некаторых дадзеных, на пачатку 1917 года гэты сцяг ужо лунаў на будынкам Таварыства дапамогі ахвярам вайны. А 12 сакавіка ў Менску быў праведзены дзень беларускага значка, падчас якога раздваліся значкі з відарысам бел-чырвона-белага сцяга.

Падзенне царызму акрыліла маладых адраджэнцаў, усяліла надзеі на ўвасабленне нацыянальных спадзяванняў. Пасля перапынку аднаўляеща дзеянасць Беларускай сацыялістычнай грамады, якая пастаўіла сваёй мэтай абарону працу беларускага народа, і Душэўскі без вагання ўступіў у яе шэраг. У хуткім часе ён быў абраны ў склад яе выканаччага камітэта і яго прызыдзума. У сакавіку 1919 года Душэўскі паступіў на службу харчавання, дзе атрымаў пасаду загад-

ваў разам з В. Ластоўскім, Т. Іваноўскім лацінска-руска-беларускім слоўнікі па арніталогії, перакладаў на беларускую мову падручнікі для сярэдніх школ.

Інжынер і грамадскі дзеяч быў арыштаваны савецкімі ўладамі 2 ліпеня 1940 года. Следства скончылася ў чэрвені 1941 года. Было складзена абвінавачвальнае заключэнне, але ў суязі з пачаткам вайны Душэўскі не быў асуджаны і эвакуіраваны.

Пры немцах ён працаў на заводзе гумавых вырабаў "Інкарас" на пасадзе інжынера. У канцы 1941 г. у Вільні Клаўдзія Душэўскі сустракаўся з Вацлавам Іваноўскім, які прапанаваў яму пасаду намесніка бурмістра Менска. Душэўскі не пагадзіўся, а восенню 1942 года зноў адмовіўся ад прапановы. У жніўні 1943 года ён быў арыштаваны наемецкімі ўладамі разам з жонкай за ўкрыццё юрэя і адпраўлены ў канцэнтрацыйны лагер Правянішкес. Дзякуючы заступніцтву сяброві і як спецыяліст-інжынер, ён быў вызвалены праз 4 месяцы, пасля чаго працаў на тарфянім трэсце на пасадзе інжынера-будаўніка.

Пасля расколу у шэрагах Беларускай сацыялістычнай грамады, Душэўскому стала найбольш блізкай платформа партыі сацыялістаў - рэвалюцыянероў. Разам з Вацлавам Ластоўскім ён належаў да памяркоўнага крыла гэтай партыі. Пасля адыходу немцаў у Менску ўсталявалася савецкая ўлада. З красавіка 1919 года Душэўскі знаходзіўся ў Вільні: ён быў сябрам Беларускага нацыянальнага камітэта, старшынём Цэнтральнай беларускай рады Віленшчыны і Гарадзеншчыны (травень - ліпень 1919). Восенню 1919 года ён стаў дыпламатычным прадстаўніком ураду БНР у дзяржавах Балтыі, дзяржаўным сакратаром ва ўрадзе Ластоўскага. Выразна праявілася яго энэргія, яго імпэт і адданасць беларускай справе.

Ён энергічна займаўся дыпламатычнай дзеянасцю, шмат сустрэч правёў у прадстаўнікамі праўнічай эліты Латвіі, Эстоніі, Фінляндіі. Пазней Душ-Душэўскі выкладаў у Віленскай беларускай гімназіі і на беларускіх настаўніцкіх курсах. У пачатку 1921 г. ён быў арыштаваны польскімі ўладамі і вызвалены 7 лютага 1921 г., і эміграваў у Літоўскую рэспубліку (Каўнас). У 1920-1930-я г. ён працаў на міністэрствах беларускіх спраў, замежных спраў, сувязі Літвы, быў адным з кіраўнікоў Беларускага цэнтра ў Літве, Літоўска-Беларускага таварыства. У 1927 г. ён скончыў Літоўскі ўніверсітэт у Каўнасе і працаў на інжынерам.

Клаўдзія Дуж-Душэўскі выдаваў і рэдагаваў часопісы "Беларускі сцяг" (1922), "Крывіч" (1923-26), "Беларускі асяродак" (з 1933). Апрацоў-

Акрамя ўласных дзяцей, разам з жонкаю Клаўдзія Дуж-Душэўскі выхоўваў двух дзяцей-сирот.

У 1944-46 гадах ён працаў на дацэнтам Каўнаскага ўніверсітэта і на будаўнічым факультэце атрымаў пасаду загадчыка кафедры гісторыі архітэктуры. У снежні 1946 - траўні 1947 гг. ён знаходзіўся пад следствам у Вільні. "За недастатковасцю сабраных доказаў для перадачы ў суд" яго справа была спынена, а ён сам вызвалены з-пад варты.

Клаўдзія Дуж-Душэўскі быў зноў арыштаваны ў лютым 1952 года і асуджаны на 25 гадоў зняволення як беларускі нацыяналіст. У 1954 г. тэрмін зняволення быў скарочаны да 10 гадоў, а 16 красавіка 1955 года ён быў датэрмінована вызвалены ў суязі з пагаршэннем стану здароўя. Пасля вызвалення Клаўдзія Дуж-Душэўскі працаў на інстытуце "Літбудпраект". Вядомы архітэктар з'яўляецца аўтарам шматлікіх будынкаў у Коўні, Панявежасе, Клайпедзе і Шаўляхах.

Клаўдзія Дуж-Душэўскі выдаваў і рэдагаваў часопісы "Беларускі сцяг" (1922), "Крывіч" (1923-26), "Беларускі асяродак" (з 1933). Апрацоў-

У Гародні адбылася вечарына з нагоды 100-годдзя БНР

У Гародні праішла вечарына, прысвечаная стагоддзю БНР. Яе арганізаторамі выступілі Таварыства беларускай мовы сумесна з Саюзам беларускіх пісьменнікаў. Адметнасцю святкавання сталі сумесныя спевы гімну беларусаў - "Ваяцкага гімну", "Пагоні", "Магутны Божа". Мікола Тарапада, старшыня клуба "Паходня", згадаў, як святкаваўся Дзень Волі ў 1989 годзе, а таксама пра свае адvezіны Зоські Верас у Вільні.

- Упершыню мы пaeхали да Зоські Верас у чэрвені 1986 года. І калі мы запытали: расскажыце пра Менск, яна нічога не адказала. Затым мне напісала: думаеце я не чула, не ведала, пра што вы пытаецся. Але пра гэта яшчэ гаварыць нельга. Прыйзджайце адзін, я вам усё раскажу і пакажу. Яна паказвала ўсё дакументы, фотадзімкі, якія захоўвала праз усё сваё жыццё.

На імпрэзе апрача музыкаў і пээтаў былі выступы гарадзенскіх навукоўцаў, якія распавялі прысутнім пра цяжкі і светлы шлях абавязчэння БНР. Аляксей Пяткевіч, старшыня Гарадзенскай рады ТБМ сказаў:

- Каб прыняць Трэцюю Устаўную грамату, якая павінна была нарашце прыйсці да канкрэтнага выніку, збіраеца пашыраная Рада. Чалавек больш за 100. Ад земстваў, ад розных саюзаў, ад розных арганізацый. З Вільні

прыйзджаюць вядомыя палітыкі на чале з Антонам Луцкевичам.

Абласная Рада ТБМ адзначыла адмысловым лістамі і падарункамі руспліцай Беларускай мовы і культуры з нагоды стагоддзя БНР, а так-

сама Саюз беларускіх пісьменнікаў уручыў некаторым выступоўцам новы гарадзенскі літаратурны альманах "Новы Замак".

Якуб Сушынскі,
Беларуское Радыё Рацыя.
Фота аўтара.

У Гародні адбылася дыктоўка ў гонар 100-годдзя БНР

Адзінаццатая нацыянальная дыктоўка, прымеркаваная да сотых ўгодкаў БНР, праішла ў Гародні. У зале, якія змясціла каля сотні чалавек, чытаўся ўрываць з рамана Генрыха Далідовіча "Свой дом" пра абавязчэнне Трэцяй Устаўной Граматы Беларускай Народнай Рэспублікі. Чытаць дыктоўку гэтым разам было пранавана галоўнаму рэдактару літаратурнага альманаха "Новы Замак" Янку Трацяку. Адзін з арганізатораў дыктоўкі Эдвард Дмухоўскі сказаў:

- Гэта ў нас ужо 11-я дыктоўка. Дзякую Богу, мы дажылі да 100-годдзя БНР. Усе нашыя дыктоўкі былі прысвечаныя Дню Волі, Дню Беларускай Народнай Рэспублікі. Ну а сённяшняя, сам Бог казаў, каб яна была прысвечана БНР. Удзельнікі ўбачаць вясковыя клямат нашага краю: буслоў, платы, збанкі, кветкі, бел-чы-

вона-белыя сцягі, Пагоні. Павінен быць добры настрой, добрыя спевы, добры тэкст.

Нашае Беларуское Радыё Рацыя не толькі інфармацыйна, але і прамацыйна падтрымлівае беларускія святочныя імпрэзы, якія нагадваюць пра тое, што Беларуская Народная Рэспубліка - гэта старт Беларусі ў дзвінцатым стагоддзі як незалежнай краіны. Кажа Віктар Сазонав, прадстаўнік "Рацыі", які ад радыё пад-

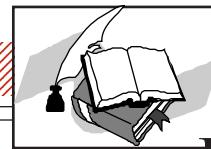
рава ўдзельнікам дыктоўкі юбілейныя каляндары:

- Беларуское Радыё Рацыя вельмі шыроко асвятляе і ў эфіры, і на старонках свайго сайта - падзеі, якія звязаныя са 100-годдзем БНР. Нічога стараеца не прапускаець, бо на падобныя імпрэзы прыходзяць патэнцыйныя слухачы, патэнцыйныя чытачы матэрыялаў Беларускага Радыё Рацыя. Безумоўна, мы таксама стараемся падтрымліваць гэтыя імпрэзы тым, чым можам падтрымліваць, у тым ліку і рэкламнай кампаніяй нашага радыё.

Напрыканцы імпрэзы акустычна выступілі музика Алеся Дзянісаў з сваімі творамі, напісанымі на вершы гарадзенскіх пээтаў.

Якуб Сушынскі,
Беларуское Радыё Рацыя.
Фота аўтара.

100-годдзе БНР на Лідчыне

На Лідчыне ўсталявалі памятны камень "100 год БНР"

На Лідчыне ўсталявалі памятны камень - "100 год БНР". Активісты і фундатары адшукалі вялікі валун патрэбнай формы ў вёсцы Дакудава, каля Нёмана. Затым перавезлі яго на прыватны падворак у Ёдкі, што каля Ліды. А майстар з Бярозаўкі вырабіў на камені адпаведны надпіс - "100 год БНР" і "БЕЛАРУСЬ НАВЕЧНА". Такім чынам Лідчына адзначае памятную дату ўтварэння Беларускай Народнай Рэспублікі. Кажа гаспадар сядзібы, дзе ўсталяваны камень, разбір па дрэве Іван Мікулка:

- 100 год таму адбылася такая з'ява - утварэнне БНР. Канешне, гэта гістарычнае падзея, і гэты камень - ужо не

проста камень, які дзесяці літаў там у полі, цяпер ён з'яўляецца гістарычным камнем. 100 год - гэта не дзіячы ўзрост, не юначы. Эта сталы ўзрост. І таму сёння кожны з нас павінен адчуваць, дзяля чаго ён жыве.

Ідя ўсталявання памя-

тных камянёў з нагоды 100-годдзе БНР належыць палітыку Зянон Пазняку. Мяркуецца, што цігам гэтага года падобныя манументы паўстанцу ўсёй Беларусі, а таксама па свеце, дзе жывуць беларусы. Такім чынам, Лідчына - першая

**Андрусь Паняманаў,
Беларускае Радыё Рацыя,
Фота аўтара.**

Памяці герояў нацыянальнага адраджэння

24 сакавіка, напярэдадні Дня Волі актыўісты ТБМ і іншых грамадскіх арганізацый з Лідчыны, а таксама сябар ТБМ Віталь Куплевіч з Радуні наведалі памятныя мясціны, звязаныя з нацыянальным беларускім адраджэннем.

У Лідзе на праваслаўных могілках быў запалены зніч на матіле дзеячоў Беларускай незалежніцкай партыі Юльяна Саковіча, Валерыя Мара-кові і інш.

У Воранаве ўсклалі кветкі і запалілі зніч на магіле міністра абароны БНР, генерала ад інфатэрні Кіпрыяна Кандратовіча.

У вёсцы Пагародна наведалі музей у мясцовай школе, дзе ёсьць экспазіцыя, прысвяченая генералу Канд-

ратовічу. Генерал Кандратовіч валодаў маёнткам Гародна, тут у мясцовы парку пахавана урна з прахамі генерала.

Наступным пунктам стала магіла Алайзы Пащекевіч (Цёткі) у Старым Двары Шчу-

чынскага раёна. Большасць актыўістаў была тут упершыню. А разам з тым Цётка, хоць і не дажыла непасрэдна да БНР, але для таго, каб БНР адбылася, зрабіла не менш, а мо і больш за многіх з тых, хто прымаў ўдзел у Устаўную грамату. Тут таксама былі ўскладзены кветкі і запалены зніч.

Адгэтуль пераехалі да магілаў паўстанцаў каля Малога Ольжава ў Лідскім раёне, каб запаліць знічы, а таксама ацаніць аўтаматичны работ на добраўпрадаванні мемарыяла, бо работы, якія вяліся восенню, не закончаны.

Наши кар.

На здымках: актыўісты каля магілаў Кіпрыяна Кандратовіча і Цёткі.

Прадстаўнічы сход ушанаваў памяць заснавальніка БНР

24 сакавіка ў Менску ў вялікай залі адбыўся ўрачысты сход грамадскасці, прысвечаны 100-годдзю БНР. У ім ўзялі ўдзел ульвовыя асобы, прадстаўнікі дэмакратычнай супольнасці і творчай інтэлігенцыі, чальцы палітычных партый і арганізацый, дыпламатычнага корпусу. Да прысутных зварнуўся старшыня Аргкамітэта па святкаванні 100-годдзя БНР, вядомы мастак, спадар Мікола Купава:

- Беларуская Народная Рэспубліка стварылася воляю народа, адбылося адраджэнне нашай дзяржаўнасці. БНР стала новым ідэалам, які послужыў у далейшым стварэнню незалежнай Рэспублікі Беларусь ў 1991 годзе. Але ў 20-30-тыя гады наш народ падвергся жорсткім выпрабаванням. Дзеячы Першага Усебеларускага з'езда і прадстаўнікі Рады БНР, якія засталіся на тэрыторыі СССР, былі рэпрэсаваны і знішчаны. Толькі тыя людзі, якія эмігравалі, захавалі легітымнасць БНР у Чэхіі, ЗША і Канадзе.

Прысутныя ўшанавалі памяць загінулых дзеячоў БНР супольнай малітвой з удзелам святара Беларускай Аўтакефальтай Праваслаўнай царквы айца Леаніда Акаловіча.

З успамінам пра падзеі найноўшай гісторыі выступіў спадар Мечыслаў Грыб:

- Па даручэнні Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь XII склікання я ўзначаліў камісію па распрацоўцы новай Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь. 15 сакавіка 1994 года Вярхоўны Савет даверыў мне як старшыні падпісаць гэту Канстытуцыю, што я зрабіў з вялікім задавальненнем. Я ганаруся тым, што гэта Канстытуцыя аўвяшчыла суверэнітэт і незалежнасць Рэспублікі Беларусь. Яна ўсталявала і зацвердзіла нашу нацыянальную сімваліку: бел-чырвона-белы сцяг і герб Пагоні. Гэта было зроблены рэальна і адкрыта для ўсего свету.

Вярхоўны Савет зрабіў тое, што дзеячы БНР спрабавалі зрабіць, але ім не дадзі. У Канстытуцыі было пропісаны, што адзінай дзяржаўнай мовай у Рэспубліцы Беларусь з'яўляецца беларуская. На жаль, эфэрэндум 1996 года прывёў

да змены нашай сімвалікі, сцяга і герба і ўвядзення другой дзяржаўнай мовы, рускай. Але гістарычна праўда, якую немагчыма схаваць, усё ж выйшла на паверхню, таму мы сёня сабраліся ва ўрачыстай абстаноўцы.

Для гасцей вечарыны быў зладжаны выдатны канцэрт. Разам з Сяржуком Доўгушавым грамада заспівала беларускія песні і гімны 1917-1919 гадоў. Для гасцей выступілі гурты "Балкі субстрат" і "Тутэйшая шляхта". Змі-

цер Вайношкевіч натхнёў прысунтымі сваімі песнямі "Красуня-вясна", "Жыве Беларусь" і "Сцяг". Прапанаваны арганізаторамі пачастунак быў шчодрым і аздобленым нацыянальнымі сімвалікай.

Э. Дзвінская,

фота аўтара.

На здымках:

1. Мікола Купава і айцец Леанід Акаловіч;
2. Спявае "Тутэйшая шляхта";
3. Сяржук Доўгушаў, Яніна і Алеся Пушкіны.

Каляндар да 100-годдзя БНР

МГА "ЗБС Бацькаўшчына" ініцыявалі выданне сіяточнага календара "Адресы БНР", які выйшоў у выдавецтве "Кнігазбор" на падставе 1000 асобнікаў. Старонка календара упрыгожваюць 12 фотаздымкамі з выявамі будынкаў у Менску, Гародні, Вільні, Коўні, Рызе, Таліне, Празе і Нью-Ёрку, звязаных з дзеянасцю Беларускай Народнай Рэспублікі. Студзеньская старонка 2018 года змянчыла відарыс гарадскога тэатра ў Менску - месца праўдзення Першага Усебеларускага з'езду, у выніку якога быў сформіраваны Выканаўчы камітэт, які пазней ініцыяваў абвяшчэнне БНР. На сакавіцкай старонцы - дом на Сер-

пухаўскай вуліцы (сёння Валадарскага, 9), дзе 25 сакавіка быў авеснаваны незалежнасць БНР. Фотадымкі былі выка-

наны Юліяй Цімафеевай, Паўлам Котавым і Наталляй Гардзіенка.

Э. Дзвінская.

Аўтар гімна Беларускай Народнай Рэспублікі

У векавы юбілей Беларускай Народнай Рэспублікі, якая ўтварылася як незалежная дзяржава ў выніку працяглай барацьбы выдатных сыноў беларускага народа, мы з пашанай успамінем іх імёны. І няхай не ўсё з патрэбнага ўдалося ім здзейсніць у тых складаных умовах войн і агрэсій, але самае важнае яны зрабілі - іх выслікамі была створана незалежная дзяржава. Сярод іх выдзяляецца сваёй актыўнасцю дэлегат вайскоўцаў-беларусаў Паўднёва-Захадняга фронту, палітык, літаратур, грамадскі дзеяч Макар Касцевіч (Краўцоў) з Гарадзеншчыны, аўтар гімна Беларускай Народнай Рэспублікі.

Баброўня і ваколіцы

Не кожная беларуская вёска, асабліва невялікая, можа ганарыцца, што яна дала свету не аднаго, а двух выдатных сваіх сыноў. А вось невялікая Баброўня на Гарадзеншчыне, у якой цяпер налічваеца 13 хат з непастаяннымі жыхарамі, можа дазволіць сабе такое, бо тут нарадзіліся і пайшли ў вялікі свет два вядомыя беларускія творцы-літаратары - Макар Краўцоў і Міхась Васільёк.

Месца, дзе размясцілася Баброўня, вызначаеца нейкай асаблівай прыгажосцю, дабрадзейнай энергетыкай; тут, у акружэнні хвойнага лесу, на крутym беразе лясной таямнічай Котры з празрыстай водой дыхаеца асабліва прыемна чыстым паветрам, настоеным на паухучых дзікарослых травах, сасновай смале. Пра харство і жыватворчы ўплыў на чалавека навакольнага асяроддзя прыкотранскіх мясцін вакол Баброўні расказвае шчыры беларус Андрэй Юшкевіч, былы настаўнік з недалёкай Галавацкай сярэдняй школы. На яго думку, тут і вада ў студні смачнейшая, і мёд саладэйшы, і паветра здаравейшае, і жыхары добразычліві і таленавіты, хіляцца адзін да аднаго, наведваюцца ў гості. Душы іх поўняцца энергіяй тварэння, творчасці. Нездарма з'явіліся і прагучалі радкі:

*Баброўня...
То хіба зямля тут такая,
Што зробіш тут некалькі
кроака на гарой,
Як сэрцам пачуеш:*

душа запявае,

І вольныя песні

тут літоўца ракой.

Настоем гаючым

на травах і соснах

Гайлі тут души

Міхась і Макар.

І дух ваяўнічы

іх песень дзівосных

Быў духам народных

надзеяў і мар.

А сталая карэнныя жыхары вёскі раней казалі: "Баброўня - не ўсім роўня". І яны вызначаліся сярод жыхароў суседніх вёсак больш заможнымі жыццём, свабодай, сваімі незалежніцкімі традыцыямі, уменнем прыгожа ладзіць свой

побыт і паводзіны, культурны адпачынак. Мужыкі не толькі вольна пачувалі сябе ў лесе, але і ўмелі прыгожа майстраваць розны хатні посуд, музычны інструмент, у прыватнасці, скрыпкі. Адна такая, змайстраваная пляменнікам Макара Краўцова - Платонам, знаходзіцца цяпер у музеі Максіма Багдановіча ў Гарадні. Старажылы ўспаміналі, што раней дзяўчата з Баброўні прыходілі ў суседнія вёскі на забавы ў пальчатках і не хацелі знаёміцца з хлопцамі, якія ў хате не здымалі шапкі.

Магчыма, гэтая разам узятыя абставіны паўплывалі на тое, што тут у канцы 19 і пачатку 20 стагоддзя з'явіліся тленавітыя пасты Макар Краўцоў (нарадзіўся ў 1891 г.) і Міхась Васільёк (у 1905 г.). Абодва - Касцевічы, але не сваякі. Як патлумачыла праўнучка (па братавай лініі) Ала Раманенка, яны на працягу апошніх чатырох-пяці пакаленняў не былі ў свяяцтве, але іх продкі паходзяць з адной мясцовасці - недалёкіх старажытных Берштаў і маглі ў далёкі час належаць да аднаго роду.

Многае змянілася ў Баброўні з тых часоў, перамены адбыліся і з самой вёскай, замуравала-закалодзела дарога і вуліца. З цяжкасцю можна адшукать месца, дзе ў вёсцы стаяла бацькоўская хата Макара Касцевіча. Каля гэтага месца скідзяляне, прыхільнікі творчасці слauных землякоў, устанавілі помнік - высокі камень-валун, які як быццам чакаў свайго часу, каб ушанаваць іх памяць. І любы прафахожы або праезджы, прачытаўши, даведацца:

*"У вёсцы Баброўня
нарадзіліся слынныя сыны
беларускай зямлі, дзеячы
беларускага нацыянальнага
вызваленага руху паэты
Міхась Васільёк
(Mikhail Bociavich Kasciavich)
14. 11. 1905 - 03. 09. 1960
Макар Краўцоў
(Makar Maizevich Kasciavich)
18. 08. 1891 - 1939"*

Драматычны шлях пасты

Пра складанасці і доўгі шлях да з'яўлення помніка распавёў Уладзімір Трахімчик са Скідзеля і пачуў пахвальную ацэнку за ўдале вырашэнне праблемы. Камень-помнік добраў ўпісваеца ў мясцовасць і як бы сімвалізуе ѹднанне чалавека з роднай зямллёй, з роднай хатай. А вакол яго пасаджаны і ўжо набіраюць сілу маладыя дрэўцы - будучы сквер.

Да гэтага знакавага месца наведваюцца і скідзяляне, і гарадзенцы, і азяране (з мяст. Азёры), каб ускласці кветкі і ўспомніць аб слauным і трагічным шляху пасты і грамадзяніна Макара Касцевіча (Краўцова). Вывучэннем жыццёвага і творчага шляху свайго земляка-патрыйёта працяглы час займаецца былаг настаўніца Скідзеля Таццяня Савянкова, і яна добра ведае аб складаным і пакручастым жыццёвым шляху

беларускага хлопца Макара з сялянскай сям'і Касцевіча.

У вёсцы сям'ю называюці Краўцовымі, таму што ў мінулым адзін з продкаў быў краўцом і шыў кожухі, вяскоўцы казалі: "Краўцовы дзеци". Гаспадарка бацькі - Мацвея Касцевіча, была даволі заможнай: налічвалася 36 дзесяцін ворнай зямлі, лесу і сенажацій; мелася дастатковая жыўтвасць, каб яе апрацаўваць і пракарміць вялікую сям'ю, у якой было сімёра дзяцей. Бацькі клапаціліся і аб навучанні дзяцей, але цягнула навучання мелі толькі старайшы з братоў Габрыэль і малодшы Макар і Банік (Бенядыкт).

У пачатку 20 стагоддзя папулярнай і аўтарытэтнай працай лічылася настаўніцкая пасада, і яна давала дарогу ў жыццё многім сялянским дзецим. Па ёй і рушыў Макар Касцевіч. Скончыўши царкоўную прыходскую школу ў суседніх Галавачах, а затым Свіслацкую настаўніцкую семінарню, не-калькі гадоў працаўваў вясковым настаўнікам на Гарадзеншчыне. На свядомасць маладога настаўніка вялікі ўплыў аказалася Першая сусветная вайна. У 1915 годзе яго прызначылі ў царскае войска, і пасля вайсковай школы ён апынуўся на Паўночна-Захаднім фронце, а потым служыў на Валыні ў 44-м армейскім корпусе Паўднёва-Захаднага фронту. Вучоба ў вайсковай школе, цяжар франтавых баявых дзеянняў фарміравалі ў маладога афіцэра незадаволенасць вайной. Лютаўская рэвалюцыя абудзіла свядомасць франтавікоў. У паняволеных нараодаў Расіі, у тым ліку і беларусаў, абуджэнца і расце імкненне да незалежнасці свайго краю.

Пасля Лютаўскай рэвалюцыі адбываеца дэмакратызація арміі, ствараючы асадацца

да 17 чал. прадстаўнікам іншых нацыянальнасцей. Макар Касцевіч быў абрани ў члены Выканкама Рады і поўнасцю аддаўся работе, ён быў ў складзе Рады Усебеларускага з'езда. Працаўваць даводзілася на паўлегальным становішчы, пад паствайным кантролем бальшавікоў. Бальшавіцкая ўлада пратымалася нядоўга. З набліжэннем немцаў да Менска 19 лютага 1918 г. члены Аблвыканкама захадзілі і Савета Народных камісараў Заходній вобласці збеглі ў Смаленск, і Выканкам Рады абвясціў, што "узыядуладу ў свае руکі" для навядзення парадку ў горадзе. На наступны дзень 20 лютага Выканкам звярнуўся да нараодаў Беларусі з Першай Устаўной граматай, у якой абвясціў сябе часовай уладай да склікання Устаноўчага сойму, заклікаў беларускі народ здзейсніць сваё права на "пойнае самавызначэнне".

У ёй абвясціў аб стварэнні выкананчай улады - Народнага сакратарыята Беларусі з сямі чалавекамі. Пад Устаўной граматай стаялі подпісы Язэпа Варонка і Макара Касцевіча. Трэба адзначыць, што ў гэтых дні М. Касцевіч і невялікая група яго аднадумцаў з Беларускай сацыялістычнай грамады прытрымваліся рэзализцыі Усебеларускага з'езда аб тым, што Беларусь павінна заставацца аўтаномнай структурай з рэспубліканскім ладам у складзе Расіі. Але ў сярэдзіне сакавіка яны адмовіліся ад гэтай пазіцыі і 25 сакавіка 1918 г. падтрымалі абвяшчэнне незалежнасці Беларускай Народнай Рэспублікі.

Пад уплывам гэтых хвалюючых падзеяў на Усебеларускім з'ездзе і аўвяшчэннем незалежнасці БНР ён напісаў "Ваўцікі марш", надрукаваны 30 кастрычніка 1919 г. Марш стаў гімнам паўстаўшай Беларускай дзяржавы. *Мы выйдзем
шчыльнымі радамі
На волны родны
свой прастор.
Хай воля вечна будзе з намі,
А гвалту мы дамо адпор...*

*На бой за шчасце і за волю
Народа славнага свайго!
Браты, цярпелі мы даволі,
На бой усе да аднаго!..*

Узнёслыя радкі гімна, пакладзеныя на музыку Уладзіміра Трахімчыка, натхнілі слуцкіх паўстанцаў на барацьбу за незалежнасць БНР у лістападзе 1920 г.

Зразумела, што ў шэрагах паўстанцаў быў і Макар Краўцоў. Па даручэнні Вайсковай камісіі ў лістападзе 1920 г. ён выдаваў У Слоніме звароты да сялян і чырвонаармейцаў з заклікам дацуцца да паўстанцаў Случчыны, друкаў лісткі з вершамі "Пагоня" М. Багдановіча, "Адвеку мы спалі", сваім "Мы выйдзем шчыльнымі радамі" і інш. Гэты некалькі гадоў - ад Усебеларускага кангрэса да парызы Слуцкага чыну - былі для яго самымі незабытумі, самымі напружанымі ў жыцці, хаця

даводзілася працаўцаў з аглядкай на акупацыйныя ўлады - немецкую ў 1918 г., а пазней польскую. Гэта быў зорны час Макара Краўцова: ён паспяваў актыўнічаць на кангрэсе, і працаўцаў у Радзе БНР і ў рэдакцыі "Вольная Беларусь", пісаць вершы і артыкулы, і настаўнічаць у Менску, і выкладаць на курсах беларусазнаўства, і удзельнічаць у 1918 г. па запрашэнні ўраду БНР у падрыхтоўцы статута Беларускага нацыянальнага ўніверсітэта. Як прыхільнік незалежнай Беларусі, ён імкніць прыняць удзел ва ўсім, дзе можна абараніць беларускія інтарэсы.

Пасля паражэння ў Суцвітнай вайне Германія выводзіла свае войскі з Беларусі, куды зноў вярталася ўлада бальшавікоў. Рада і ўрад БНР у снежні 1918 г. пераїзджалаць у Вільню, а 27 снежня - у г. Гарадню, якая да верасня 1919 г. лічылася сталіцай БНР і ў пачатку верасня - зноў у Менск, які занялі польскія войскі. І Макар Касцевіч удзельнічае ў гэтых вымушаных пераездах. Ён з радасцю вітае родную Гарадню:

*Ізоў я тут. Цябе вітаю,
Мой родны Горадзен стараві!
Ізоў па вуліцах лятаю
Да самай позняе пары.
З цябе нацешыца няможна
Пасля разлукі ў трэх гады!...
Вітай жа, Горадзен, дзяціну
Тваіх муроў, твае раллі,
Хоць ты прытулішчам
будзь сыну -
Выгнанцу роднае зямлі!*

Апорай незалежнасці могло быць беларускае войска, і падаручнік Макар Касцевіч у 1919-1921 гадах удзельнічае ў працы толькі што ўзінкай Беларускай Вайсковай арганізацыі (БВА), якая выбрала Беларускую Вайсковую камісію і мела мэту стварыць беларускіе войска са згоды польскіх уладаў. Канкрэтнымі спрэвамі змайлася Беларуская Вайсковая камісія, у якой Макар Касцевіч загадаў культурна-асветніцкімі адзінкамі і ўзінчальваў падкамісію падрыхтоўцы вайсковых статутаў для беларускай арміі: вяліся пераклады польскіх статутаў і падрыхтоўка іх да друку. Польскія ўлады пагаджаліся з існаваннем БВК і нават абіццалі падтрымку ў стварэнні беларускага войска, пакуль ішла вайна з савецкай Расіяй. Але пасля падпісання Рыжскай дамовы ў сакавіку 1921 г. БВК была ліквідавана польскімі ўладамі па патрабаванні Расіі, а беларускія вайсковыя часткі так і не былі створаны.

Вера ў ідэалы незалежнай Беларускай дзяржавы, у ідэалы Беларускай Народнай Рэспублікі прыдавалі сілы Макару Касцевічу, і ён імкніўся аддаць іх на карысць беларускай справы. Рада і ўрад БНР у пачатку

Аўтар гімна Беларускай Народнай Рэспублікі

сваёй вёсцы і ў суседніх Бандарах сумесна з моладдзю наладжваў вечары, на якіх ставілі спектаклі - "камадэйкі", - спявалі беларускія песні, а сам Макар і Міхась Васілек чыталі свае вершы, хаяць польская паліцыя такія мерапрыемствы забараняла. Пры яго падтрымцы плённа працавала разгалинаваная і ўпльывовая Скідзельская арганізацыя Таварыства беларускай школы.

Сваёй творчасцю, актыўнай грамадскай дзеяйнасцю Макар Краўцоў садзейнічаў станаўленню незалежнай беларускай дзяржавы. Але гэта не патрэбна было савецкай уладзе, якая прыйшла ў Заходнюю Беларусь у верасні 1939 г. Не патрэбен быў і Макар Краўцоў, і таму ён, арыштаваны ў Вільні і вывезены ў Беласток, загінуў там у засценках НКВД у 1939 - 1940 гг.

Літаратурная творчасць

Пра Макара Касцевіча (Краўцова) як пра асобу шматгранную, таленавітую расказаў прафесар Гарадзенскага ўніверсітэта імя Я. Купалы Аляксей Пяткевіч. Ён паведаміў, што паэт выступіў у друку ў 1916 г., але яго талент найбольш ярка раскрыўся ў часы нацыянальнага адраджэння, барацьбы за нацыянальную дзяржаву і ў пачатку 20-х гадоў, ён паспяхова спалучаў літаратурную працу з грамадской дзеяйнасцю. Ён друкаваўся ў многіх беларускіх выданнях - газетах і часопісах: "Гоман", "Звон", "Беларускае жыццё", "Беларусь", "Наша думка", "Саха", "Маланка", "Сялянскае ніва", "Беларуская культура", "Шлях моладзі" і інш., але асабнага выдання яго твораў не было. Літаратуразнаўцам-даследчыкам трэба многа папрацаваць, каб паказаць нашым сучаснікам багатую літаратурную спадчыну Макара Краўцова: высокасны пастычныя форм, узнеслы патрыятычна-рамантычны настрой. Ён ствараў і лірычныя вершы, рамансы, і патрыятычныя песні, пісаў публістычныя артыкулы. Хаяць ён жыў у Заходній Беларусі ў Вільні, але быў добра знамёны з літаратурнымі працэсамі у Савецкай Беларусі і адгукаўся на яго: напісаў глыбокія артыкулы аб творчасці Я. Купалы, Я. Коласа, М. Багдановіча, У. Жылкі, К. Буйло, Цёткі і інш.

Пражыванне ў Вільні без пастаяннай працы і матэрывалярных сродкаў цяжка адбівалася на здароўі, занятыках, творчых планах. Час ад часу, маючы на гэта права (сваёй доліяй зямельнай спадчыны ў Баброўні ён не карыстаўся), звяртаўся ён на дапамогу сваю ў Баброўню, у прыватнасці, да пляменініка Платона, з якім падтрымліваў добрыя сувязі. Так, 11 снежня 1936 г. цікавіўся, як ідуць гаспадарчыя справы (меліярацыя, продаж лесу), як жывуць родныя і дадаў пра сябе: "У хатіні нашай сядзібцы было холадна і мы ўжо нумар кватэры змянілі - з б-га на № 1-ши ў тым самым доме. Цяпер цёпла, хоць пісаць мне і не так зручна. Але няма чаго вельмі і пісаць. Справы робяцца ўсё вузнейшымі. Дзеля ўсяго гэтага яшчэ раз прашу выслаць, не адкладаючи, усе грошы, якія там для мяне маеш, бо адчуваєм мы ўсіх вострыя патрэбы ў зімовы час."

Жывучы ў Вільні, ён падтрымваў цесныя сувязі са Скідзельшчынай, амаль кожны год летам наведваў родную Баброўню і сваю, якія дапамагалі яму матэрывалярна. У

ларусы". У ёй вучоны знаёміць з творчасцю 203 беларускіх пісьменнікаў 19 - пачатку 20 стагоддзя і дае кароткую характарыстыку іх творчасці, у тым ліку і Макара Краўцова. Высокі ацэнъвае яго літаратурную творчасць і Максім Гарэцкі ў сваёй "Гісторыі беларускай літаратуры". У 30-я гады ў сувязі з цяжкім матэрывалярнымі ўмовамі, асабістым бесправаўем, пераследам польскіх уладаў Макар Краўцоў адышоў ад паэтычнай творчасці, жыў выпадковымі заробкамі. Але яго не пакідала высокая ідэя служэння беларускай справе, і ён і ў гэтыя гады ўспамінаў і часам пісаў артыкулы, прысвечаныя дзеячам Беларускай Народнай Рэспублікі Івану Луцкевічу, Пётру Крэчаўску, Алею Гаруну, напісаў гісторычнае даследаванне "Рада Беларускай Народнай Рэспублікі". Аднак да нашых дзён не выдадзены зборнік яго твораў, адсутнічае і глыбокі навуковы

аналіз яго творчасці, хаяць яго літаратурная і грамадская дзеяйнасць заслугоўваюць высокай ацэнкі.

У час сустрэчы ў Баброўні гучалі шчырыя, душэўныя вершы Макара Краўцова і Міхася Васілка ў выкананні прысутных. Паэтка Галіна Саймойла прачытала верш М. Краўцова, прысвечаны жыхару Баброўні, суседу Косцю Буцкю, з якім аўтар сустракаўся пры наведванні вёскі і які быў адным з ініцыятаў устаноўкі помінка ў Баброўні. Годна прагучай і неўміручыя вершы "Мы выйдзем шчыльнымі радамі", які жыве і натхніе беларусаў і ў нашы дні. Пра гэта засведчыла Тамара Мазур, прачытаўшы ўласны верш:

*Мы ўсе мудрэйшыя з гадамі,
Падзенні зведаўшы і ўзлёты.*

Мы выйдзем

шчыльнымі радамі

Пад промняў сонца

пазалотай...

Без лішніх судзіз

і прысяжных,

Не на задворках і не ў потай

Мы выйдзем

шчыльным і радамі

Пад промняў сонца

пазалотай.

А праўнучка Макара Краўцова Ала Раманенкова зацікаўляла прысутных яшчэ адным выхадцам з сям'і Касце-

вічаў - Міхасём, унукам Макара па братавай лініі. Творчы склад яго натуры адчуваўся ва ўсім: ён склаў радавод сямейства Мацвея Касцевіча, бацькі Макара, пісаў і змяшчай ў мясцовым друку краязнаўчыя артыкулы і вершы, прысвечаныя землякам і роднай Баброўні, востра перажываў яе заняпад.

Памяць не згасне

Маленькая Баброўня жыве. Яе падтрымвае і неўміручая Котра, якой ўсё больш цікавіцца беларускія і замежні турystsі, і чароўная прырода, і аўталаўка, што кожны тадзен наведвае вёску па добрай грунтовай дарозе. Падтрымваюць Баброўні і славяні паэты - яе бытая жыхары.

Землякі ўсё больш цікавіцца іх жыццёвым лёсам і творчасцю. А ў абласным і раёным друку час ад часу да юбілею з'яўляюцца артыкулы, прысвечаныя Макару Краўцову і Міхасю Васілку, што ў музеі Элізы Ажэшкі ў вёсцы Мількаўшчына разгорнута экспазіція, прысвечаная і М. Краўцову, і М. Васілку, што ў гэтыя музеі ведаюць дарогу экспурсіі.

І ўпэўнена Ала Раманенкова, будуючы новы дом у Баброўні каля былога сядзіб Касцевічаў, што не зарасце народная сцяжынка да вёскі, якую ўславілі два таленавітые паэты, і памяць аб іх не згасне.

Іван Буднік.

На здымках:

1. Макар Касцевіч (злева) у царскім войску;
2. Макар Касцевіч у 20-я гады ў Вільні;
- 3 і 4. Памятны камень перад вёскай Баброўні.

ЮБІЛЕЙ СЛАВУТАГА МАСТАКА

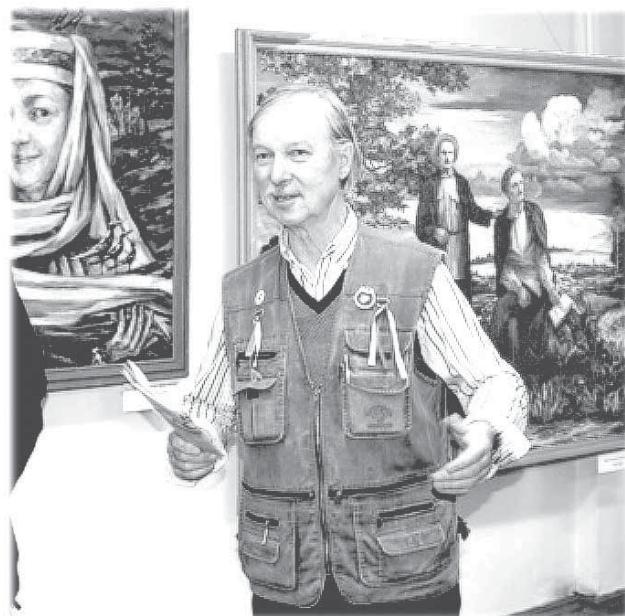
Аднойчы вядомы літаратар Уладзімір Ільч Содаль (светлай памяці) яшчэ пры сваім жыцці прасці мяне, каб я напісаў пра гэтага цудоўнага чалавека.

Чалавек, пра якога ішла размова - Аляксандар Іванавіч Цыркуноў. Нарадзіўся будучы мастак на Гомельшчыне ў вёсцы Лясань Жлобінскага раёна. Служыў ў войску, працаваў на Менскім аўтазаводзе. Шукаў сваі месца ў мастацтве, наведваючы ў розныя часы розныя мастацкія гурткі, мастацкую студию ДК Менскага трактарнага завода. Скончыў Беларускі тэатральна-мастацкі інстытут (1976). Сваім настаянікамі лічыць Хайма Ліўшица, Пятра Крахалева, Анатоля Бараноўскага.

Творы мастака вылучаюцца экпрэсіўнасцю, лаканізмам вобразнай структуры, разнастайнасцю тэхнічных прыёмаў, каларыстычнымі вырашэннямі. Сюжэтна-тэматычнымі карцінамі "Гусляр" (1980), "Вяселле ў Капылі" (1982), "Бульба" (1984), "У чаканні" (1984), "Роспач. Двое" (1984), "Памяці Каракевіча" (1985), "Хрост ліцвінаў" (1987) "Поступ" (1988), "Дзяды" (1988), "Покліч" (1994), "Плашчаніца" (2000), "Жыццядайная крыніца" (2002), "На досьвітку", "Свята" (1988), "Адвечнае свято Беларусі" (1988). А вось Анатоль Белы вельмі паважаў сп. Цыркунова як партрэтыста.

Лепшымі партрэтамі лічачца "Веткаўчанін Фёдар Шкляраў" (1976), "Прысягненне Васілю Быкову" (1990), "Мікола Ермаловіч" (2001), "Вітаўт Вялікі" (2003), "На Паллесці" (1988), "Белая мелодыя" (1985).

Сапраўды ёсьць жанр да

якога мастак больш прывязаны - партрэт.

Лепшай рэцэнзія на сваю творчасць спадар Цыркуноў лічыць артыкул Тацияны Гаранская з часопіса "Мастацтва" (2011).

Творы Аляксандра Іванавіча знаходзяцца ў музеі Анатоля Белага (г. Старыя Дарогі), музеях Гародні, Віцебска, Астраўца, Паставаў, Орши, Жлобіна, Веткі інш., у прыватным зборы (Італія).

Акрамя жывапісных твораў сп. Алеся Іванавіч вырабляе і архітэктурна-мемарыяльныя знакі, помнікі. Мастицкія праекты і большая частка працы (акрамя кавальскай працы) былі выкананы мастаком. Усе яны прысвечаны падзеям ці асобам, якія маюць грамадскую і гісторычную значнасць, і былі ўстаноўлены і асвячаны ў знамянальныя дні. Сярод катавых Крыж "Усім святым Беларусі. Да 2000-годдзя нараджэння Хрыстова" (02.10.2000 - Дзяды; вёска Чэхі

Мядзельскі р-н), дзе выканана 10 рэльефных медальёнаў, 5 іншых рэльефаў, шмат арнаментыкі і тэксту.

Калі ўглядзе ў маналіт даследчыцкай і творча-прапагандысцкай дзейнасці мастака Алеся Цыркунова, дзвідаеся - адкуль столькі энергіі (у 70 год) моцы і ў рэшце рошт сродкаў. Алейны жывапіс без спонсарскіх укладанняў - занятацца дарагі для тых, хто не шукае фінансавай аддачы.

Сябра ТБМ рэгулярна работаў выставы ў афісе ТБМ. Сёння творца працуе над пазмай Янкі Купалы "На куццю" (1912) і рыхтуе нізку жывапісных твораў паводле гэтай тэматыкі.

Жадаю Алеся Іванавічу моцнага-моцнага здароўя, новых твораў, аптымізму, энергіі, а таксама здзіясненню ўсіх мар і задум!

**Аляксей Шалахоўскі,
гісторык культуры,
журналіст-фрылансер.**

3 70 -годдзем!

С 25 сакавіка ў сядзібе ТБМ адкрылася выставка твораў Алеся Цыркунова, прысвечаная 100-годдзю БНР. Выставы да 25 сакавіка ў розных месцах мастак ладзіць з году ў год. У адкрыцці высташтавы бралі ўдзел Алена Анісім і Алег Трусаў.

Пасля адкрыцця выставы прысутныя напісалі Агульнанацыянальную беларускую дыктоўку. Дыктоўку чытаў прафесійны педагог Алеся

Чэчат. Як правіла дыктоўка ў ТБМ 25 сакавіка завяршае Агульнанацыянальную дыктоўку ў краіне.

Nash kar.

25 сакавіка ў сядзібе ТБМ адкрылася выставка твораў Алеся Цыркунова, прысвечаная 100-годдзю БНР. Выставы да 25 сакавіка ў розных месцах мастак ладзіць з году ў год. У адкрыцці высташтавы бралі ўдзел Алена Анісім і Алег Трусаў.

Пасля адкрыцця выставы прысутныя напісалі Агульнанацыянальную беларускую дыктоўку. Дыктоўку чытаў прафесійны педагог Алеся

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная камегія:

Алена Анісім, Юрасі Бабіч, Юлія Бажок,
Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар
Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслаў Суднік,
Павел Сцяцко, Людвіка Таўгень, Алег Трусаў,
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.

<http://naszaslowa.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbn-mova.by/>
<http://nashaslova.mns.by/>

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

**Пасведчанне аб реєстрацыі № 908 ад
18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.**

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даўгіна.

Адрас для паштовых адправлений:
231282, г. Ліда-2, п/с 7.
E-mail: naszaslowa@tut.by

100 год БНР у Лідзе

Святкаванне 100-годдзя Беларускай Народнай Рэспублікі ў Лідзе арганізоўваў Лідскі гісторычна-мастацкі музей. Ліда - адзіны горад у краіне, дзе святкаванне юбілею БНР ладзіла выключна дзяржаўная структура, грамадскасць актыўна дапамагала.

Вечарыну вялі паэт Алеся Хітрун і дырэктар музея Ганна Драб. Падчас святкавання ў гэты дзень гучалі патрыятычныя песні ў выкананні Сяргея Чарняка і Зміцера

Захарэвіча. Артыст Алег Лазоўскі выдатна выканаў вершы лідскіх паэтаў Уладзіміра Вацкі, Станіслава Судніка, а таксама класікі Анатоля Бутэвіча і Ніла Гілевіча.

Кароткую лекцыю пра гісторыю БНР прачытаў навуковы супрацоўнік музея Ілья Пузаткін, а пра ўклад лідзянаў у справу БНР распавёў прызнаны гісторык Леанід Лаўрэш, які некалькі месяцаў таму назад быў прынтыты ў Саюз беларускіх пісьменнікаў. Тому важным пунктам імпрэзы стала ўручэнне Леаніду Лаўрэшу пасведчання сябра Саюза пісьменнікаў, для чаго з Гародні спецыяльна прыехаў старшыня абласнога аздзялення Валянцін Дубатоўка.

Трэба сказаць, што з Гародні прыехала цэлая делегацыя. Прафесар Аляксей Пяткевіч распавёў прысутным кароткую гісторыю БНР, а паэты Рычард Бялячыці і Ала Нікіфорчык дадалі свае вершы ў лідскую пасэтычную нізку. Валянцін Дубатоўка прэзентаваў альманах "Новы замак" за 2017 год і шчыра павінішаваў ўсіх прысутных са слайным юбілем.

Ад Ліды акрамя Алега

Лазоўскага вершы чыталі Ганна Рэлікоўская, Міхась Мельнік, Алеся Мацулеўіч, Станіслава Судніка. Аддзяленіе не лаялі, а шчыра дзякавалі. Дзякавалі не толькі за імпрэзу, а за дзяржаўны падход да пытання кансалідацыі грамадства на грунце беларускага патрыятызму.

У Лідзе ўжо многія гады ідзе цеснае супрацоўніцтва паміж грамадскімі арганізацыямі і органамі ўлады, так будзе і далей.

Nash kar.

**Аўтары цалкам адказныя за падбор
і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.**

Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".
Газета падпісана да друку 26.03.2018 г. у 17.00. Замова № 903.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 1500 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 1,62 руб., 3 мес.- 4,86 руб.

Кошт у розницу: па дамоўленасці.